

foto: Mike Bloem

In dit nummer onder meer:

- Beleid voor recreatiegroen** → 2
- A-venue: geur en kleur** → 3
- Diemberbos volwaardig stadsbos** → 4
- Rondje Enschede** → 5
- Djurgarden bedruipt zichzelf** → 6

Ivan Wolffers:

Groen daagt uit tot gezond bewegen

“Het aantal depressies neemt enorm toe. 46% van de Nederlanders is te dik en in 2020 zijn er 1,3 miljoen mensen met diabetes type 2. Dat betekent veel menselijk leed en een gigantische kostenpost voor de overheid. Bij de interventies om dit tij te keren speelt groen een belangrijke rol. Een drukke straat en een onveilige omgeving nodigen niet uit tot wandelen, spelen en een praatje maken. Een trapveldje en parkje wel.”

Arts Ivan Wolffers heeft geen keihard wetenschappelijk bewijs nodig dat groen goed is voor de gezondheid. “Met gezond verstand kan iedereen beredeneren dat een groene woonomgeving uitnodigt tot bewegen en sociale contacten. Daarom moet de overheid er voor zorgen dat iedereen een stukje groen voor de deur of om de hoek heeft.”

Wolffers geeft voorlichting over medicijnen en een gezonde leefstijl in boeken en op internet. Bewegen en een goede voeding staan daarbij centraal.

“Onze energiebalans is volledig zoek. Je moet net zoveel calorieën tot je nemen als je verbrandt. Maar door een overaanbod aan zoete, vette voeding met valse gezondheidsclaims eten we te veel. De slechtste voeding is ook nog eens het goedkoopst. Vervolgens bewegen we te weinig om die calorieën kwijt te raken. In de stad is er inmiddels meer ruimte voor de auto dan voor wandelen, fietsen en spelen in het groen. Helaas is de economie nog steeds bepalend voor het overheidsbeleid. En je kunt

nu eenmaal geen gezondheidscampagne voeren en de voedingsindustrie sparen.”

Hetzelfde geldt volgens Wolffers voor depressies. “De farmaceutische industrie en geestelijke gezondheidszorg hebben daar allerlei medicijnen en behandelingen voor. Maar de meest effectieve aanpak bij lichte tot matige depressies blijkt: een goed gesprek en meer bewegen in een prettige omgeving. Een wandeling in het groen waar je een praatje aanknoopt met buurtgenoten is dus heel effectief en veel goedkoper.”

Lange adem

Wolffers deed veel onderzoek in ontwikkelingslanden naar primary health care. “In Guatemala leerde ik van de indianen dat gezondheid geen individuele zaak is, maar ‘harmonie met je omgeving’. En in Indonesië merkte ik dat campagnes met holle leuzen niet werken. Je moet eerlijke informatie geven die aansluit bij de beleving van de lokale gemeenschap. In Nederland zijn we alleen maar bezig

de omgeving naar onze hand te zetten en onze gezondheidscampagnes schieten tot nu toe hun doel voorbij.”

Wolffers vindt dat de overheid mensen moet inspireren met een heldere visie en die laten uitdragen door ambassadeurs. “Aansprekende mensen die het goede voorbeeld geven. Vervolgens moeten gemeenten op wijkniveau aan de slag. Zorg voor voldoende groen en organiseer daar leuke en uitdagende activiteiten. Het is een zaak van lange adem en jong beginnen, zoals in de Franse campagne ‘de gezonde school’. Kinderen maken daar kennis met gezonde voeding en beweging en vertellen hun ouders daarover. Gemeenten nemen verkeersmaatregelen zodat kinderen makkelijker op de fiets naar school kunnen en zorgen voor meer groene speelplekken. Want dat is wel een keihard onderzoeksresultaat: kinderen die naar school fietsen en na schooltijd buiten ravotten zijn minder dik dan kinderen die dat niet doen.”

Ivan Wolffers adviseert ook Zorgverzekeraar Menzis over het promoten van een gezondere leefstijl. “Menzis gaat zich nu samen met Natuurmonumenten inspannen om mensen meer te laten bewegen in de natuur. Voor mijn eigen ‘afslankacademie’ heb ik contact met Staatsbosbeheer voor het promoten van hun wandelingen. Op zo’n wandeling verbrand je flink wat calorieën en je krijgt er frisse lucht en energie voor terug.”

Hanneke Gijsbertse
Kenniscentrum Recreatie

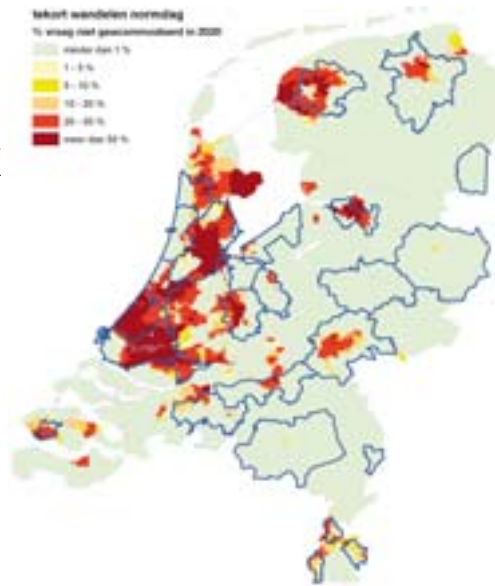
Naar een heldere beleidsopgave voor recreatiegroen

Veel stedelijke regio's in Nederland hebben een tekort aan recreatiegroen. Voor de verstedelijkingsafspraken wil het ministerie van VROM beter zicht hebben op deze tekorten. Daarom kreeg het Kenniscentrum Recreatie opdracht om, samen met Motivaction, de kwantitatieve en kwalitatieve groentekorten in 20 stedelijke regio's in kaart te brengen.

Het Kenniscentrum Recreatie kwantificeerde met zijn Beleidsondersteunend Recreatie Analyse Model (BRAM) tekorten aan groene ruimte voor wandelen en fietsen in de regio's. In tien regio's is sprake van een tekort van meer dan 20% (oplopend tot zelfs ruim 70%, zie tabel). Voor een regiospecifieke kwalificering van de tekorten, zijn de kwantitatieve tekorten gekoppeld aan motieven van mensen om groen te bezoeken en de groentypen van hun voorkeur. Hierbij worden per regio suggesties gegeven voor de aanpak van de kwantitatieve en kwalitatieve opgave. Met dit onderzoek wil het rijk een basis leggen voor gesprekken hierover met de regio's in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport.

Recreatiemodellen schieten tekort

Zoals ook in eerdere onderzoeken is ervaren, blijkt het lastig te zijn om groentekorten te kwantificeren. Ter vergelijking: bij de fileproblematiek kan tot achter de komma worden berekend hoeveel asfalt nodig is om de problemen op te lossen. Voor de groene leefomgeving zijn we nog niet zover. Er bestaan verschillende modellen en dat leidt tot verschillende uitkomsten. Bovendien baseren ze zich op achterhaalde gegevens, zoals de normen voor opvangcapaciteit. Al met al geen goede basis voor het bepalen van de beleidsopgave en het onderbouwen van een financiële investeringsopgave. Een ander, misschien wel relevanter, probleem is dat deze kwantitatieve modellen niet in staat zijn om vraag en aanbod kwalitatief in beeld te brengen. De aanwezigheid van voldoende groen in een regio zegt immers niets over de kwaliteit van het recreatieaanbod. Bovendien kunnen recreatiebehoeften per regio sterk verschillen. Om dit probleem te ondervangen, maken gemeenten steeds meer gebruik van een leefstijlbenadering. Het koppelen van leefstijlen

Regio's met een relatief tekort aan ruimte voor wandelen of fietsen van meer dan 20% op de normdag in 2020

regio	tekort (normdag) wandelen	% niet geacommodeerde vraag (normdag) wandelen	tekort (normdag) fietsen	% niet geacommodeerde vraag (normdag) fietsen
Haaglanden	108.895	61,2	68.093	71,2
Stadsregio Rotterdam (SRR)	111.012	55,8	53.599	51,6
Stadsregio Amsterdam (SRA)	143.614	47,6	71.090	58,0
Drechtsteden	22.912	44,6	12.137	40,3
Leiden	25.001	43,1	13.946	39,7
Zeeland	5.969	40,0	1	0,0
Zwolle - Kampen	10.039	38,8	406	3,3
Bestuur Regio Utrecht	38.812	30,9	7.422	13,7
Leeuwarden	10.614	30,3	0	0,0
Haarlem	2.369	3,2	9.763	22,0

Op 11 november 2009 vindt in de Rijtuigenloods in Amersfoort een congres over stadsrandzones met o.a. minister Cramer plaats. Reserveer de datum alvast in uw agenda!

en bijbehorende recreatiebehoefte aan locaties biedt perspectieven voor een betere benadering van de daadwerkelijke recreatievraag. Tot nu toe ontbreekt echter een uniforme methodiek waarvan de uitkomsten algemeen gedragen worden.

Van modelconcurrentie naar samenwerking

Om discussies te kunnen voeren over beleidsopgaven is een gedeeld beeld van de feiten nodig. Daarom is het wenselijk om tot één, algemeen geaccepteerde, rekenmethode te komen. Dit onderzoek van het Kenniscentrum Recreatie biedt handvatten om hiermee aan de slag te gaan. Het maakt de huidige manco's van recreatiemodellen duidelijk en geeft aan welke kennisvragen moeten worden beantwoord voor verdere verbetering van de modellen. Dit vormt een instrument voor wetenschappers en beleidsmakers om discussies over prioritering en investeringen te voeren bij hun inzet voor een evenwichtige rood-groenbalans en vooral een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving.

Dit onderzoek vond plaats in het kader van het programma Mooi Nederland. Het Ministerie van VROM besteedt hierin specifiek aandacht aan de stadsrandzones met o.a. onderzoek, het verhogen van de recreatieve waarde van Rijksbufferzones en de vereenvoudiging van beleidscategorieën. Het rapport 'Recreatiegroen in de stedelijke regio's' is te downloaden vanaf www.vrom.nl/mooinederland of www.kenniscentrumrecreatie.nl

Verkeersknooppunt Coenplein

A-venue: een tijdelijke geur- en kleursculptuur

Met 25.000 lavendelplanten accentueert kunstenaarscollectief Swamps de aanwezigheid van een viaduct op het Coenplein dat daar al 25 jaar werkloos ligt. David Veldhoen van Swamps: "Dit soort vergeten plekken kenmerkt zich door een eigenzinnige, rauwe schoonheid en een onbestemd karakter. Met het landart-project 'A-venue' is dat voor iedereen zichtbaar gemaakt."

A-Venue was een van de voorbeeldprojecten op Kennisdag Groen en de Stad op 11 juni jl. Daar bleek dat groen steeds meer een integraal aspect is van de stedelijke omgeving. Zo ontstaat een ander perspectief op ruimtelijke processen en dat levert innovatieve plannen op die inbreken op bestaande structuren. A-Venue is tijdelijk zicht-groen dat laat zien dat 'niemandslanden' ook landschappen kunnen zijn. Een toevallige bijkomstigheid is dat lavendelblad veel fijnstof blijkt af te vangen van het langsrijdende verkeer. Het kunstwerk blijft staan tot de bouw van de tweede Coentunnelbuis begint.

A-Venue is een initiatief van kunstenaarscollectief SWAMPS. Floris van der Kleij, binnenhuisarchitect en de beeldend kunstenaars Roel van Timmeren en David Veldhoen maak-

ten een plan voor een opmerkelijk viaduct op verkeersknooppunt Coenplein. Veldhoen: "Een ultrakorte snelweg die vanuit het niets naar niets lijkt te gaan. Een punt waar honderdduizend automobilisten dagelijks langs rijden en in de file staan." De enorme schaal van het viaduct en de drukke locatie leenden zich volgens het kunstenaarscollectief bij uitstek voor een landschappelijke ingreep. Naast en op het viaduct werden verhogingen aangebracht en met lavendel beplant. Veldhoen: "A-Venue is een dubbelzinnige verwijzing naar de toekomst: de aanleg van de tweede Coentunnelbuis en de klimaatverandering. De lavendelheuvels roepen eerder associaties op met Zuid Frankrijk dan met Nederland. In 2010 en 2011 wordt het effect pas echt indrukwekkend omdat de planten dan tot volle wasdom zijn gekomen."

Subsidie uit Groenimpuls

De geur- en kleursculptuur is 238 meter lang, 50 meter breed en 17 meter hoog en kostte ongeveer 250.000 euro. Het kunstenaarscollectief kreeg in eerste instantie subsidie van stadsdeel Amsterdam Noord en het

Amsterdams Fonds voor de Kunst. Veldhoen: "Later volgden ook de gemeenten Amsterdam en Zaandam en de Bank Nederlandse Gemeenten. Toen kregen we een tip om het ministerie van LNV te benaderen voor geld uit de Groenimpuls. Dat heeft ons toen een substantieel bedrag toegezegd. Maar zonder de bijdragen in natura van de Coentunnel Company, Rijkswaterstaat en veel sponsors -veelal bedrijven in Amsterdam Noord- was het kunstwerk er niet gekomen."

Veldhoen: "De reacties van het publiek zijn

overwegend positief tot zeer positief.

In NRC Next is al is twee keer een paginagrote foto geplaatst. En de komende jaren wordt A-Venue alleen maar mooier als de lavendelplanten verder uitgroeien."

Land art is een prachtige invulling van (tijdelijk) braakliggende terreinen. Veldhoen: "Dankzij subsidie van overheden, ondernemers en andere belanghebbenden is er in relatief korte tijd iets moois ontstaan. A-Venue was het soort project waar niemand eerder ervaring mee had. We hebben geleerd dat we de logistiek in het vervolg beter moeten inschatten en vooral dat er afspraken moeten liggen over de diverse verantwoordelijkheden vóórdat de uitvoering start. Belangrijk lijkt ons ook dat gemeenten vooraf een ruim genomen budget vrij maken voor beheer en onderhoud van dergelijke projecten. Achteraf geld vinden is lastiger."

Hanneke Gijsbertse
Kenniscentrum Recreatie

foto: Swamps

Robert Graat, Staatsbosbeheer

Geert Timmermans, DRO gemeente Amsterdam.

DIEMERBOS WORDT VOLWAARDIG STADSBOS

In het najaar krijgt het Diemberbos een grootse opknapbeurt. Het jonge bos aan de rand van Amsterdam moet uitgroeien tot een echt stadsbos. Het project slaat een brug tussen het 'groen in de stad' en 'groen om de stad'. Dit komt tot uitdrukking in het verbeteren van de inrichting van het bos en de verbindingen met de stad, maar ook in de aanpak en financiering van het project. De realisatie is mogelijk door gecombineerde inzet van ILG en ISV middelen.

foto: Staatsbosbeheer

Het Diemberbos omvat ruim 200 ha in de stadsranden van Amsterdam Zuid Oost en Diemen. Het bos is ca. 15 jaar oud en heeft een sobere inrichting. De hoge dynamiek van de stadrand is er voelbaar: wegen, spoorlijnen en kanalen doorkruisen het bos. In de directe omgeving verruizen nieuwe woonwijken en verdwijnt stedelijk groen door herstructurering. Daardoor groeit de betekenis van het Diemberbos voor de 150.000 mensen die er in een straal van vijf kilometer omheen wonen.

De huidige opzet van het bos sluit echter onvoldoende aan bij hun behoeften. Amsterdam en Staatsbosbeheer hebben inwoners van Diemen en Zuid Oost gevraagd naar hun waardering en wensen. Daaruit blijkt dat zij het bos waarderen maar behoefte hebben aan meer voorzieningen, paden, speelgelegenheid, rustpunten en kleinschalige horeca. Daar komt bij dat het bos vanuit de stad lastig te vinden is. Routing en entrees moeten worden verbeterd. Op basis van dit onderzoek is een plan gemaakt voor de opwaardering en uitbreiding van het Diemberbos. De wensen van de gebruikers zijn direct in het programma van eisen overgenomen.

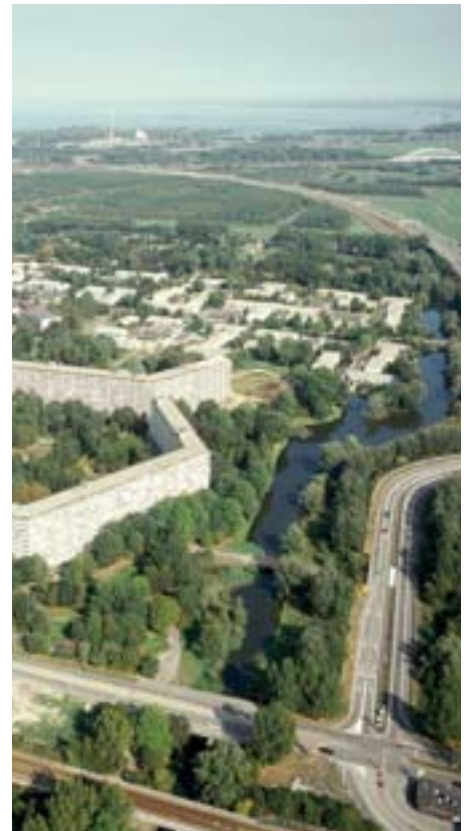
Het Diemberbos moet qua beleving en voorzieningen iets toevoegen aan het aanbod in de andere groengebieden. Tegelijk vormt het bos een schakel tussen het binnenstedelijk groen (Bijlmerpark, Bijlmerweide), grote en kleine

recreatiegebieden bij de stad (Gaasperplas, Diemerpark) en natuurgebieden aan de oevers van de Diem en het IJmeer (Diemervijfhoek). Zo ontstaat een grotere groenstructuur met uiteenlopende recreatie sferen en gebruiksmogelijkheden.

ILG en ISV gecombineerd

De aanleg van het Diemberbos in 1994 was een rijksopgave die zonder veel betrokkenheid van Amsterdam tot stand kwam. Nu gaat dat anders. Bij de huidige opwaardering zijn groene plannen van rijk en provincie verbonden met de ambities van de stad. De regie van het planproces is in handen van Amsterdam, als gedelegeerd opdrachtgever namens de provincie. Amsterdam stuurt, samen met Diemen en stadsdeel Zuidoost, de planontwikkeling en realisatie aan die door Staatsbosbeheer en DLG wordt verzorgd. Deze constructie is nieuw. Het idee is dat de lokale overheden dichter op het gebied zitten en een grotere betrokkenheid hebben. Zo zal de aansluiting van groen in de stad en groen om de stad soepeler verlopen. Ook in de financiering komen groen in en om de stad samen. De opwaardering van het Diemberbos kost ongeveer € 1,7 miljoen, inclusief de uitbreiding met 60 ha. Bijna € 1,2 miljoen komt via de provincie uit het ILG. De gemeenten Amsterdam en Diemen leveren respectievelijk € 500.000,- en € 100.000,- uit ISV middelen. Recent heeft Minister Verburg in de Kamerbrief Toerisme en Recreatie laten weten dat ze met Staatsbosbeheer afspraken heeft gemaakt over het verbeteren van de bruikbaarheid van bestaande recreatiegebieden bij de stad. Volgens deze afspraken zet Staatsbosbeheer de komende drie jaar nog eens ruim € 500.000,- in voor het oplossen van knelpunten in het beheer en het intensiveren van het gastheerschap in het Diemberbos.

foto: Staatsbosbeheer

Wethouder Marijke Vos: "Het Diemberbos biedt straks een geweldige natuurbeleving, met mooie paden, comfortabele voorzieningen en speelruimte voor kinderen. Ik vind dat groen erg belangrijk rond een compacte stad als Amsterdam. Het biedt de gelegenheid om even aan de hectiek van de stad te ontsnappen"

Annemiek Roessen regiodirecteur Staatsbosbeheer: "Realisatie van meer recreatiegroen rond de steden gaat in onze ogen niet snel genoeg. Reden te meer om te zorgen dat bestaande groengebieden beter aansluiten op hedendaagse behoeften van stedelingen. Project Diemberbos is een sprekend voorbeeld van zo'n pragmatische aanpak. Het bestaande bos wordt aantrekkelijker gemaakt, parallel zien we ook nog kans een forse uitbreiding te realiseren".

Enschede maakt stadsrandzone beleefbaar

Stedelingen moeten binnen 10 minuten fietsen in het groen kunnen zijn, aldus minister Gerda Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Maar in de praktijk loopt de stedeling op weg naar het buitengebied tegen allerlei barrières aan. Op 1 juli jl. organiseerde het Kenniscentrum Recreatie een werkbezoek aan Enschede om te bekijken hoe deze stad de kansen voor aantrekkelijke, groene stad-landverbindingen benut. Met de fiets werden verschillende projecten in het kader van 'Rondje Enschede' verkend.

Foto: Martine van Loon

Een nieuwe schakel in het rondje Enschede

Wethouder Jelmer van der Zee noemt het buitengebied van Enschede mooi en afwisselend. Grote delen zijn eigendom van boeren, particulieren en landschapsbeheerders. Met al deze partijen moeten afspraken worden gemaakt om een aantrekkelijk en vitaal buitengebied te behouden en te versterken. Een belangrijk instrument daarvoor is de 'Gids Buitenkans'. Met deze gids

kan de gemeente ruimtelijke ingrepen toetsen aan de gewenste ruimtelijke kwaliteit. De gids dient tevens ter inspiratie en kennisoverdracht.

Volgens Henk Visscher, ontwerper ruimtelijke ordening is de overgang van stad naar buitengebied erg scherp. Van verrommeling is dan ook nauwelijks sprake. Helaas maken de bewoners van Enschede maar weinig gebruik van het buitengebied omdat wandel- en fietsverbindingen ontbreken die een ommetje mogelijk maken. Het project 'Rondje Enschede' is opgestart om deze verbindingen te creëren en het buitengebied beter beleefbaar te maken. In dit 'rondje' wil de gemeente een netwerk van leisurevoorzieningen realiseren ('specials'), fysiek verbonden door een fiets- en voetpad rond de stad. Een 42 kilometer lang 'Rondje Enschede' dat stad en land verbindt en waar wat te ontdekken en beleven valt. In 2008 is gestart met de aanleg en naar verwachting is het hele rondje over 10 jaar klaar.

Marina Eenschoten vertelt over de plannen voor de wijk die in 2000 grotendeels werd verwoest bij de vuurwerkramp. Om de wijk op te bouwen, heeft de gemeente eerst alle grond van de bewoners gekocht. Zo kon de wijk zonder al te veel problemen een nieuwe structuur krijgen. Bij de herinrichting van het groen wordt het textielverleden van Enschede weer zichtbaar. Er komen drie verschillende stadsparken, op één lijn van noord naar zuid, op plekken die vroeger dienst deden als bleekvelden voor katoen.

Tijdens dit werkbezoek in het kader van het Programma Groen en de Stad werd duidelijk wat de voorwaarden zijn voor het succesvol verbinden van de stad met het buitengebied: een duidelijke visie, combineren van projecten en het behoud van een mooi en vitaal buitengebied.

Albertien Perdok,
Kenniscentrum Recreatie

Foto: Martine van Loon

fietsend de stadsrandzone van Enschede verkennen

Bomenroute

Na een fietstocht langs delen van het rondje wordt krachtwijk Velve-Lindenhof bezocht. Hans Schröder, ontwerper ruimtelijke ordening, laat aan de hand van kaarten zien hoe de wijk gerenoveerd gaat worden. Vanuit het ministerie van LNV is er geld voor de groenstructuur. Op initiatief van de bewoners wordt nu een bomenroute aangelegd die naar het buitengebied leidt.

De wijk Roombeek biedt een totaal ander beeld. Landschapsarchitecte

Nationaal stadspark Djurgården bedruipt zichzelf

Midden in Stockholm ligt een 2700 ha groot park: Ecopark Djurgården. Driekwart van het gebied is koninklijk bezit: jachtterrein, een Engelse tuin en een kasteeltuin. In 1995 riep het Zweedse parlement Djurgården officieel uit tot een Nationaal Stadspark, op aandringen van veel particulieren en vrijwilligersorganisaties. Djurgården trekt jaarlijks ongeveer 15 miljoen bezoekers, vooral uit het centrum van Stockholm. Bijzonder is dat Djurgården geen geld krijgt van de gemeente of andere overheid, maar een gesloten economie heeft. Voor speciale projecten krijgt het park soms subsidie van de EU.

foto: Jolanda Seidel

Henrik Niklasson is al 18 jaar betrokken bij het management van dit Nationale stadspark: "Djurgården wordt grotendeels beheerd door de Kungliga Djurgårdens Förvaltning, een beheerseenheid van het Zweedse Koninklijk huis. De pacht van gronden en verhuur van 200 historische gebouwen leveren jaarlijks 8 miljoen euro op die weer worden geïnvesteerd in het park. Deze regeling dateert uit 1809 en is uniek in Zweden. Niemand, zelfs de koning niet, kan aan dit geld komen. Het enige doel is behoud en dat heeft de druk van buiten om het park te bebouwen, tegenghouden." Soms is een uitzondering gemaakt voor nieuwbouw van 'nationaal belang', zoals het Olympisch stadion in 1912, enkele musea en recent de 'Science City' met universiteitgebouwen en de technische hogeschool. Door de ligging midden in Stockholm rukt de bebouwing steeds verder op naar het

park. De plannen voor de bouw van 5000 appartementen aan de zuidrand van het park roepen veel weerstand op. Volgens de gebruikers van het park tast deze 'muur van flats' de natuurbeleving aan. Ook het parkbeheer voorziet problemen. Niklasson: "We stellen als voorwaarde dat er recreatie- en sportvoorzieningen bij de appartementen worden aangelegd. Daarmee wordt voorkomen dat de tienduizenden appartementbewoners straks dagelijks het park in moeten voor al hun vrijetijdsactiviteiten."

Wolvencorridor

Niklasson: Voor goed management heb je doelen nodig. Voor ons park zijn dat natuur, cultuur en recreatie. Het belang en de volgorde verschillen per plek. Bezoekers blijven voornamelijk op de paden, daarom is het niet nodig om gebieden af te sluiten."

Djurgården vormt een ecologische verbindingzone voor planten en dieren, waaronder wolven. Desgevraagd zegt Niklasson dat de inwoners van Stockholm geen problemen hebben met deze 'medebewoners': "Over het algemeen staan stadsmensen positiever tegenover wolven dan mensen die in gebieden wonen waar veel wolven voorkomen." Vreemd genoeg was er in eerste instantie wel veel weerstand tegen beheer van de natte gebieden van het park met schapen en Hooglanders. Niklasson: "Mensen waren bang dat het park daardoor minder toegankelijk werd. Inmiddels is gebleken dat dit meevalt en wordt de schaapskudde elk jaar in de lente met applaus en feestelijkheden begroet." Houdt het management rekening met de wensen van de gebruikers? Niklasson: "Ja, we hebben een mtb route aangelegd, maar een golfbaan zal hier niet snel komen. Om op de hoogte te blijven van de wensen van gebruikers, luisteren we vooral goed naar de recreatieondernemers in het park, zoals de manegehouders, kano- en fietsverhuurders." In het park worden ook hardloopwedstrijden georganiseerd en concerten met zo'n 50.000 bezoekers. Niklasson "Die concerten vinden vooral plaats om het gebied bij een breder publiek te promoten."

National city park

Djurgården is tot nu toe het enige 'nationale stadspark' in Zweden. Zo'n park heeft volgens de wet één eigenaar waar de gemeente mee moet samenwerken. Aantasten van de natuur- en cultuurwaarden van het park is volgens de wet verboden. Stockholm is volgens Niklasson niet blij met deze status van het park omdat dit volgens het stadsbestuur alleen maar problemen en verboden oplevert. Niklasson vindt dat Stockholm juist trots moet zijn op het nationale stadspark:

foto: Stijn Boode

Henrik Niklasson

"Door de enorme stadsuitbreidingsplannen is er straks nog meer behoefte aan dit soort gebieden. Die zijn immers goed voor de gezondheid van de inwoners en gaan stress tegen."

Hanneke Gijsbertse,
Kenniscentrum Recreatie

Jantje Beton promoot 'het vrije buiten spelen'

Jantje Beton gaat in zes steden projecten opzetten voor meer speelgelegenheden voor kinderen. In de pilotprojecten voor 'het vrije buiten spelen' staan speelmogelijkheden, veiligheid en een verbinding met de natuur centraal. Per wijk wordt bekeken of er speelplaatsen worden gerealiseerd, klimbomen geplant of gewoon bredere stoepen gemaakt. De pilotprojecten duren 4 jaar. De opgedane kennis en ervaringen worden ook aan andere gemeenten ter beschikking gesteld.

Hittebestendige wijken

Ingenieursbureau Oranjewoud houdt in Deventer, Breda, Tilburg en Tynaarlo klimaatpilots die deze steden beter bestand moeten maken tegen hittegolven. Volgens Oranjewoud kan de temperatuur in een wijk tot vier graden dalen en hittestress worden voorkomen door het efficiënt planten van bomen. Een parkstructuur geeft meer verkoeling dan een lanenstructuur en de bomen moeten bestand zijn tegen langdurige droogte en extreme neerslag. Oranjewoud wil de vier pilot-gemeenten zo ver krijgen dat ze temperatuur als factor opnemen in het stedenbouwkundig plan.

Zuiderpark krijgt blauwe verbinding

Het Rotterdamse Zuiderpark krijgt een permanente waterverbinding met de Oude Maas bij het eiland IJsselmonde. De nieuwe waterverbinding voert schoon water aan vanuit de Oude Maas naar het Zuiderpark. Kano's, roeiboten en lichte gemotoriseerde bootjes kunnen ook gebruik maken van de nieuwe route, die door drie groengebieden voert. Het project sluit aan op de recente opknopbeurt van het Zuiderpark. Gemeente Rotterdam en waterschap Hollandse Delta realiseerden hier 14 hectare extra water, met natuurvriendelijke oevers en zuiveringsvelden.

Concepten voor een gezonde wijk

Landschapsarchitectenbureaus en co-creatie-experts hebben in opdracht van het InnovatieNetwerk vier visies ontwikkeld voor een gezonde wijk. In een Gezonde Wijk moet veel bewogen kunnen worden en moet de luchtkwaliteit goed zijn. Het Innovatienetwerk wilde weten of het mogelijk is om langdurige bewonersbetrokkenheid op een organische, onontkoombare manier in te bouwen in de manier waarop wijkverbetering wordt aangepakt. Zodat bewoners en instanties gezamenlijk ontdekken hoe de gezondheid van de wijk kan worden ingevuld. De concepten voor een gezonde wijk zijn te downloaden op www.innovatienetwerk.org.

'Tot vijftien graden warmer in de stad'

Ingenieursbureau Oranjewoud stelt dat het op termijn in het stedelijk gebied wel vijftien graden warmer kan worden dan in het omliggende landschap. Nieuwe wijken moeten daarom nu al bestand gemaakt worden tegen de toekomstige hitte. Oranjewoud gaat daarom de plannen van een

viertal nieuwe Nederlandse wijken op hittebestendigheid toetsen en eventueel aanpassingen voorstellen. Elders in de wereld, bijvoorbeeld het Duitse München, is, met name door specifiek groengebruik, de temperatuur al enigszins getemperd. Maar Oranjewoud kijkt verder dan groen. Ook fontein, lichtgetinte straatstenen en daken en aangepaste raampartijen zorgen voor verkoeling

Tijdelijke natuur op bedrijventerrein

De gemeente Almelo heeft grond op het bedrijvenpark Twente Noord aangekocht voor een proef met tijdelijke natuur. De gemeente Almelo heeft zich voor de proef aangemeld bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Zodra het bedrijventerrein daadwerkelijk wordt ontwikkeld, moeten de eventueel gevestigde beschermde soorten planten en dieren weer plaats maken. Daarvoor vraagt de gemeente van te voren een ontheffing van de Flora- en Faunawet aan. Bij het opstellen van de aanvraag werkt de Gemeente Almelo ondermeer samen met InnovatieNetwerk, ARK, bureau Strooming en IVN. Aan de hand van de resultaten van deze proef onderzoekt de gemeente wat tijdelijke natuur op andere locaties kan opleveren.

Bij de ondertekening van de convenanten voor meer groen in krachtwijken deed minister Verburg van LNV de steden een appelboom cadeau. Wethouder Wim Hazeu plantte de appelboom in de dr. Schaepmanstraat van de wijk Witte Vrouweveld.

13 miljoen voor nieuwe natuur in Arnhemse wijk

Waterschap Rijn en IJssel en de gemeente Arnhem gaan ruim 2,5 hectare natte natuur aanleggen in de woonwijk Presikhaaf. Dit is nodig om wateroverlast in de toekomst te voorkomen. De nieuwe natuur trekt kleine dieren aan en vormt een ruige recreatiezone in de wijk.

De kosten bedragen ruim 13 miljoen euro, waarvan driekwart wordt gedragen door het waterschap. De ecozone wordt stapsgewijs aangelegd en is in 2015 gereed. Uiteindelijk wordt het natuurgebied overgedragen aan het waterschap, dat ook voor het onderhoud zorgt.

Water als attractie

Deze zomer verscheen het boek 'Water als attractie'. WINN, Deltares en het Kenniscentrum Recreatie laten daarin zien hoe water op een creatieve, innovatieve manier aantrekkelijk, toegankelijk en beleefbaar

wordt voor de recreant. WINN is het Waterinnovatie programma van Rijkswaterstaat waarin het samen met kennisinstituut Deltares en het bedrijfsleven wateruitdagingen aangaat. Binnen het thema 'meer met water' experimenteren deze partijen met meervoudige functies op en aan het water en met nieuwe rollen van de waterbeheerders die hierbij horen. De 10 voorbeeldprojecten in het boek tonen aan dat dit win-winsituaties en innovatieve combinaties oplevert. 'Water als attractie' is te bestellen bij het Kenniscentrum Recreatie: secretariaat@kenniscentrumrecreatie.nl

Rondje Apeldoorn

De gemeente Apeldoorn onderzoekt de mogelijkheden voor een fietsroute langs de stadsrand. Daarmee volgt Apeldoorn het voorbeeld van andere steden. Zwolle heeft al zo'n rondrit mogelijk gemaakt; in Enschede is het rondje in de maak. Het rondje Apeldoorn is een van de middelen waarmee Apeldoorn de banden tussen stad en platteland wil aanhalen. Volgens de gemeente liggen er nog veel onbenutte kansen op dat gebied.

Contact & Colofon

Deze nieuwsbrief over het programma Groen en de Stad verschijnt 4x per jaar.

ISSN 1878-1772

In het programma Groen en de Stad werkt het ministerie van LNV samen met VROM, WWI, steden, provincies en maatschappelijke partners. Doel is te stimuleren dat overheden, bedrijven en maatschappelijke partners samen werk maken van groen. Dat gebeurt onder meer via voorbeeldprojecten, leer-werkateliers, bijeenkomsten en een actief kennisnetwerk. Kijk voor meer informatie op www.groenendestad.nl, of mail [Sandra Greeuw, projectcoördinator Groen en de Stad : s.c.h.greeuw@minInv.nl](mailto:Sandra.Greeuw@projectcoordinator.groenendestad.nl).

Redactie:

Emile Bruls en

Hanneke Gijsbertse

(Kenniscentrum Recreatie)

Harm Blanken (Novio Consult)

Sandra Greeuw (LNV Directie Natuur,

Landschap en Platteland)

Debbie Nuijten (VROM)

Matthijs Philippa

(LNV Regionale Zaken Zuid)

Peter Visschedijk (Alterra)

Vormgeving: Joaquim Gonçalves

Druk: Grafia drukkerij

Adreswijzigingen, nieuwe aanmeldingen en extra exemplaren:

Bij het Kenniscentrum Recreatie kunt u zich opgeven voor toezending van deze gratis nieuwsbrief en kosteloos extra exemplaren bestellen.

Kenniscentrum Recreatie

Raamweg 19

2596 HL Den Haag

070 3124970

h.gijsbertse@kicrecreatie.nl

U kunt de nieuwsbrief ook digitaal inzien op www.kenniscentrumrecreatie.nl

Zie voor regionale contactpersonen en relevante websites:

www.groenendestad.nl

foto: Martine van Loon